

1989 CESTA K LISTOPADU

Několik vět (8:04 min.)

Zdroj: Originální videojournal 5

ANOTACE:

Ukázka zachycuje anketu, kterou provedli tvůrci nezávislého originálního videojournalu mezi signatáři manifestu *Několik vět*. Mezi respondenty jsou především osobnosti kulturního života.

SPOLEČENSKÉ SOUVISLOSTI:

Petice *Několik vět* vznikla v prostředí Charty 77, za iniciátora bývá pokládán Václav Havel. Text manifestu je umírněný, jeho cílem nebylo vyvolávat konfrontaci, ale snaha dosáhnout konsenzu s „šedou zónou“, která se zatím do opozičních aktivit příliš nezapojovala. Většina hodnocení se shoduje, že se podařilo „mlčící většinu“ oslovit a tím prolomit ghetto, do kterého byli disidenti uzavřeni (a do kterého se zároveň uzavírali sami). *Několik vět* podepsala řada osobností kulturní scény, která předtím sloužila jako pilíř normalizace. Režim tak jejich „zradu“ vnímal dvojnásob bolestně. Proč jej opouští ti, jež privilegoval? (Charakteristická je v tomto ohledu reakce Miloše Jakeše v jeho legendárním projevu v Červeném Hrádku). Druhou, ještě bolestivější skutečností, byla delegitimace, kterou tyto ikony režimu přivodily. Na veřejnost měly podpisy herců a dalších umělců elektrizující účinek. Tváře známé z obrazovek předkládaly najednou zcela jiné vzorce chování, a tyto vzory „umírněného nesouhlasu“ byly široce akceptovány (stejně jako předtím byly akceptovány vzory konformity).

Úspěch *Několika vět* byl ostatně jen relativní. I když se od zveřejnění textu (červen 1989) do listopadu nashromáždilo 40 000 podpisů, byla to přece menšina, i když menšina výrazná. Zdaleka nejúspěšnější petice nebyla inspirována žádnou občanskou opoziční iniciativou, ale náboženským aktivistou Augustinem Navrátilem, který v roce 1988 shromáždil pod peticí *Podněty katolíků k řešení situace věřících občanů* 600 000 podpisů.

METODICKÉ NÁMĚTY:

Ukázka shrnuje důvody, které vedly (především) umělce k podpisu petice *Několik vět*.

Možné otázky:

1. Všímejte si, jak signatáři zdůvodňují svůj podpis. Využijte tabulku v příloze 1.
2. Jaké důvody u respondentů převažují? Zastávají nějaké konkrétní politické postoje?
3. Pokuste se hlouběji analyzovat argumenty Ladislava Mrkvičky v samotném závěru příspěvku.

Modelové odpovědi:

1. Viz tabulku v příloze.
2. Naprostá většina respondentů zdůrazňuje apolitičnost svých motivů. Ze všech odpovědí vyplývá přesvědčení o tom, že musí dojít ke změně. Tato změna však není nijak přesně definována ve smyslu politickém, ale spíše sociokulturním: respondentům jde o změnu klimatu, postojů, otevírají otázku morálky; z kontextu je patrné, že už nechtějí snášet do té doby běžnou dichotomii privátního a veřejného prostoru. Objevuje se i odkaz k času, který utíká a který není tráven produktivně (Burian, Oslzlý), a s tím související apel na budoucnost dětí (Krobot, Merta, Hanzel). Politické postoje explicitně zastává pouze Čestmír Císař, který i krátký žánr anketní odpovědi využil k propagaci svých politických záměrů (klub Obroda, snaha vystřídat normalizační elity), jeden opatrný odkaz k přestavbě vyjádřil i Ondřej Pavelka. Důvěra v přestavbu ovšem nebyla nic výjimečného, jednalo se však spíše o přestavbu sovětského typu. Tyto postoje zastávala řada herců ještě v listopadu 1989.
3. Ladislav Mrkvička (podobně jako ostatní respondenti) deklaruje samozřejmost a nepolitičnost manifestu. Zdůrazňuje kořeny těchto požadavků. V jeho argumentaci je ovšem (přirozená) slabina. Zodpovědnost za „dvacet let páchnutí v hnilobě“ připisuje pouze „nynějšímu vedení“. O tom, že se na tomto „páchnutí“ podílela většina společnosti, se nic nedozvíme. Čas k takovéto sebereflexi v létě 1989 zatím nedozrál.

Sumarizace odpovědí signatářů (otázka 1)

Jméno /povolání/	Důvody podpisu	Poznámky
Ivo Krobot /režisér/	Kvůli svým dětem	Odkaz na děti
Boris Hýbner /mim/	Konfrontační tón oficiální propagandy	Viz text „Kdo seje vítr“ (příloha 3)
Jiří Lábus /herec/	Svědomí	
Petr Císařovský /sochař/	Neuvádí žádné důvody: „proč říkat věci složitě, když se nechá říci jen pár vět“	
Ivan Rajmont /režisér/	Vnímá to jako samozřejmost	
Karel Steigerwald /dramatik/	Sebeúcta	
Jiří Bartoška /herec/	Zachovat čistotu duše	
Ondřej Pavelka /herec/	Protože je pro přestavbu	Odkaz na přestavbu
Vladimír Merta /písničkář/	„nechtěl jsem, aby to za mě podepsaly moje děti“	Odkaz na děti
Michal Pavlíček /hudebník/	„věci se musí změnit“	
Boleslav Polívka /mim/	Sebeúcta, „abych mohl žít v této zemi“	
Jan Burian /písničkář/	„Chtěl bych žít v normálním světě.“ Vůle ke změně: "už mi bude čtyřicet"	Odkaz na věk

Štěpán Lucký /dirigent/	„Asi pro dobrou věc“	
Vojtěch Kantor /písničkář/	„Věřím v kvas, dialog, nikoli v klid“: vůle po změně	
Jan Skoumal /skladatel/	„Přijde mi to normální“	
Jan Vodňanský /básník/	„už jsem to delší dobu cítil“	
Zdeněk Novák /hudebník/	„lahodilo mi to“	
Vladimír Hanzel /publicista/	„abych se jednou nemusel stydět před svými dětmi“	Odkaz na děti
Milena Černá /lékařka/	„Jsou to jednoduché pravdy se kterými by se líp žilo“	
Čestmír Císař /politik/	Zdůrazní činnost své „osmašedesátnické“ skupiny a návaznost požadavků na přestavbu	Odkaz na přestavbu
Petr Oslzlý /divadelník/	Chtěl by žít normálně	Odkaz na věk
Čtibor Turba /mim/	Souhlasí s názory, je rád, že to tak někdo přesně formuloval. Domnívá se, že by mohlo dojít ke krizi	
Jan Hrušínský /herec/	Souhlasí s tezemi, má dvě děti a nechce, aby se musely za Československo stydět	Odkaz na děti
Ladislav Mrkvička /herec/	Zmiňuje samozřejmost a apolitičnost petice	Odkaz na rok 1968
Michael Kocáb /skladatel/	Zdůrazňuje legalitu petice	Odkaz na lidská práva

Příloha 1: Přehled respondentů ankety:

Jméno /povolání/	Důvody podpisu	Poznámky
Ivo Krobot /režisér/		
Boris Hýbner /mim/		
Jiří Lábus /herec/		
Petr Císařovský /sochař/		

Ivan Rajmont /režisér/		
Karel Steigerwald /dramatik/		
Jiří Bartoška /herec/		
Ondřej Pavelka /herec/		
Vladimír Merta /písničkář/		
Michal Pavlíček /hudebník/		
Boleslav Polívka /mim/		
Jan Burian /písničkář/		
Štěpán Lucký /dirigent/		
Vojtěch Kantor /písničkář/		
Jan Skoumal /skladatel/		
Jan Vodňanský /básník/		
Zdeněk Novák /hudebník/		
Vladimír Hanzel /publicista/		
Milena Černá /lékařka/		
Čestmír Císař /politik/		
Petr Oslzlý /divadelník/		
Ctibor Turba /mim/		
Jan Hrušínský /herec/		
Ladislav Mrkvička /herec/		
Michael Kocáb /skladatel/		

Příloha 2: Manifest Několik vět

První měsíce roku 1989 znovu a jasně ukázaly, že i když se současné československé vedení velmi často zaklíná slovy „přestavba“ a „demokratizace“, ve skutečnosti se dost zoufale vzpírá všemu, co demokracii vytváří nebo co ji alespoň vzdáleně připomíná. Petice a iniciativy občanů, které samo neorganizovalo, odmítá jako „nátlakové akce“. Odlišné politické názory odsuzuje jako „antisocialistické“ a „nepřátelské“. Pokojná lidová shromáždění rozhání. Do přípravy nových zákonů nedovoluje veřejnosti mluvit.

Tytéž měsíce zároveň ukázaly, že občanská veřejnost se už vymaňuje z letargie a že stále více lidí má odvahu veřejně projevit svou touhu po společenských změnách.

Pohyb ve společnosti se tak začíná stále povážlivěji srážet s nehybností moci, roste společenské napětí a začíná hrozit nebezpečí otevřené krize. Takovou krizi si nikdo z nás nepřeje.

Proto vyzýváme vedení naší země, aby pochopilo, že nadešel čas ke skutečným a důsledným systémovým změnám a že tyto změny jsou možné a mohou mít úspěch jen tehdy, bude-li jim předcházet vskutku svobodná a demokratická diskuse. Prvním krokem k jakýmkoliv smysluplným změnám, novou ústavou počínaje a ekonomickou reformou konče, musí být tedy zásadní změna společenského klimatu v naší zemi, do kterého se musí vrátit duch svobody, důvěry, tolerance a popularity.

Podle našeho názoru je k tomu třeba:

1. Aby byli okamžitě propuštěni všichni političtí vězni.
2. Aby přestala být omezována svoboda shromažďování.
3. Aby přestaly být kriminalizovány a pronásledovány různé nezávislé iniciativy a začaly být konečně chápány i vládou jako to, čím v očích veřejnosti už dávno jsou, totiž jako přirozená součást veřejného života a legitimní výraz jeho různotvárnosti. Zároveň by neměly být kladeny překážky vznikání nových občanských iniciativ včetně nezávislých odborů, svazů a spolků.
4. Aby byly sdělovací prostředky i veškerá kulturní činnost zbaveny všech forem politické manipulace a předběžné i následné skryté cenzury a otevřeny svobodné výměně názorů a aby byly legalizovány sdělovací prostředky, působící dosud nezávisle na oficiálních strukturách.
5. Aby byly respektovány oprávněné požadavky všech věřících občanů.
6. Aby byly všechny chystané i uskutečňované projekty, které mají natrvalo změnit životní prostředí v naší malé zemi a předurčit tak život budoucích generací, neodkladně předloženy k všestrannému posouzení odborníkům i veřejnosti.
7. Aby byla zahájena svobodná diskuse nejen o padesátých letech, ale i o Pražském jaru, invazi pěti států Varšavské smlouvy a následné „normalizaci“. Je smutné, že zatímco v některých zemích, jejichž armády tehdy do československého vývoje zasáhly, se dnes už o tomto tématu začíná veřejně diskutovat, u nás je stále ještě velké tabu, a to jen proto, aby nemuseli odstoupit ti lidé z politického a státního vedení, kteří jsou odpovědní za dvacetileté upadání všech oblastí společenského života u nás.

Každý, kdo souhlasí s tímto stanoviskem, může je podpořit svým podpisem.

Vládu vyzýváme, aby s ním nenaložila tak, jak je dosud zvyklá s nepohodlnými názory nakládat. Zasadila by tím osudnou ránu nadějím, jimiž jsme vedení, totiž nadějím na skutečný společenský dialog jako jediné možné východisko ze slepé uličky, v níž se Československo dnes nalézá.

Signatáři petice se mohou obrátit na jednu z následujících adres:

Stanislav Devátý, Revoluční 1285 – byt 312, 760 01 Gottwaldov

Václav Havel, Engelsovo nábřeží 78, 120 00 Praha 2

Jiří Křižan, Navrátilova 16, 110 00 Praha 1

Saša Vondra, Trojanova 1, 120 00 Praha 2

Příloha 3: Kdo seje vítr:¹

Včera vpoledne vysílala jedna z amerických vysílaček text s názvem *Několik vět*. Jde o výzvu ke konfrontaci se socialistickým státem, s naším společenským zřízením, obsahující požadavky na uznání „charty“ a jejích odnoží, umožnění jejího volného rozkladného působení, rozbití jednotných odborů a dalších společenských organizací, návrat k neomezenému soukromému podnikání. Je to výzva k výprodeji socialismu. Pokud nebudou splněny uvedené a další požadavky, Československá socialistická republika ztratí, jak tvrdí autoři výzvy, svou jedinou a poslední šanci, jak vyběhnout ze slepé uličky, v níž se prý „nacházíme“. A vyhrožují, že dojde k celospolečenské krizi, jinými slovy k „ostré konfrontaci“.

Podobná peticománie má zvýšit popularitu několika desítek protisocialisticky orientovaných jednotlivců a získat podporu veřejnosti pro cíle, o nichž většina lidí málo ví anebo má falešné představy. Je nesporné, kdo stojí v pozadí, co je politickým cílem takovýchto akcí – především Svobodné Evropy, Hlasu Ameriky a jiných amerických institucí. Jde o svržení našeho společenského zřízením, protože současné „Československo (prý) nemá co říci k dnešku“ a je jak před několika dny v rozhlasovém rozhovoru pro BBC tvrdil známý antikomunista Brzezinski „v posledním tažení“. Je proto potřeba – i to radí „stratégové“ jeho typu – mu dát poslední ránu. Do roka, jak věští tento plán, bude pak s komunismem v Československu konec.

Každý soudný člověk ví, že tady nejde jen o „několik vět“. Jde o to, aby síly působící ve službách našeho nepřítele strhly část společnosti, aby vedle svých podpisů autoři výzvy získali jako vějičku některé populární umělce a další občany. Na jedné listině se tak ocitli známí „chartisté“ Vondra, Devátý, J. Dientsbier, Hradílek, Benda, Malý, Šilhán, Uhl, L. Vaculík, J. Čarnogurský, J. Šabata a s nimi – jak uvádí americká vysílačka – J. Bartoška, V. Merta, D. Kolářová, B. Polívka, M. Kocáb, H. Zagorová, J. Kemr, J. Suchý.

Oč jde „chartistům“, víme? Ale co chtějí ti druzí? Také rozvrat, konfrontaci, návrat ke kapitalismu? A jakými cestami by se měl takový návrat uskutečnit? Máme své zkušenosti. Máme své poučení, na které bychom neměli zapomínat. Svého času i takový „humanista“ a „demokrat“, jako byl profesor Václav Černý, řekl, že by se nezastavil při účtování ani před šibenicemi a kandelábry.

Ne, tento záměr nevyjde. Trpělivost má své meze. Existuje poučné přísloví: „Kdo seje vítr, sklídí bouři.“ Je na čase, aby si každý, kdo si pokouší hrát s ohněm, tuto pravdu uvědomil.

Příloha 4: Reportáž ČT o 20letém výročí vzniku *Několika vět*

www.ceskatelevize.cz/ivysilani/209411034000341-20-let-od-akce-nekolik-vet/

---

¹ Článek uveřejněný v *Rudém právu* 30. 6. 1989 jako reakce na šířící se manifest *Několik vět*. K jeho autorství se nikdo nepřihlásil, byl signován RP.